

«علاقه»

مفهومی فراموش شده در تعلیم و تربیت

امیر قمرانی - دانشجوی دوره دکتری روان‌شناسی - دانشگاه اصفهان
مریم شریعتی - دانشجوی دوره کارشناسی روان‌شناسی

مقدمه

یا يك صفت شخصیتی مطرح شود (تین^۵، ۲۰۰۶).
براین اساس می‌توان دو نوع متفاوت از علاقه را مشخص
کرد:

۱- علاقه موقعیتی

۲- علاقه فردی (هایدی^۶، ۲۰۰۰).

علاقه موقعیتی، به‌وسیله مشخصه‌های محیطی فراخوانده
شده و يك حالت واقعی است که با دو شاخص تمرکز و لذت
مشخص می‌شود (کراپ^۷، ۱۹۹۲). این نوع از علاقه، کوتاه
مدت، وابسته به موقعیت و ویژگی‌های متن یا تکلیف است.
علاقه فردی که از آن تحت عنوان انگیزش درونی نیز تعبیر
می‌شود، عبارت است از يك پیش‌آمدگی نسبتاً پایدار به‌منظور

علاقه، مفهومی است که از دیرباز مورد توجه متخصصان
تعلیم و تربیت و روان‌شناسی بوده است. جان دیویی^۱ (۱۹۱۳،
به نقل از مورفی^۲، ۲۰۰۴)، روان‌شناس آمریکایی، جزو اولین
کسانی است که به بررسی علمی علاقه و مفهوم‌سازی آن
پرداخته است. دیویی (به نقل از شانک^۳، ۱۹۹۳) معتقد است که
علاقه متمایز از تلاش بوده، بیش از آن به یادگیری عمیق‌تر
منجر می‌شود. علاقه هنگامی ایجاد می‌شود که يك فعالیت برای
فرد «معنادار» تلقی شود (بلامفیلد^۴، ۱۹۹۲). به عبارت دیگر،
علاقه چیزی فراتر از يك سلسله انگیزش‌های درونی است و
می‌تواند به شکل يك حالت روان‌شناختی، نوعی آمادگی فردی

علاقه هنگامی ایجاد می‌شود که یک فعالیت برای فرد «معنادار» تلقی شود. به عبارت دیگر، علاقه چیزی فراتر از یک سلسله انگیزش‌های درونی است و می‌تواند به شکل یک حالت روان‌شناختی، نوعی آمادگی فردی یا یک صفت شخصیتی مطرح شود.

حوزه‌های علوم تربیتی و روان‌شناسی نیز، علاقه به عنوان یک ملاک مهم در ارزشیابی آموزشی مطرح است. به عنوان مثال، یکی از بخش‌های اصلی در فرم‌های ارزشیابی آموزشی استاندارد دانشگاه اوکلند عبارت از این است که: «درس یا سخنرانی تا چه میزان علاقه مرا تحریک کرد؟»

افزون بر این، در تحقیقات مختلف، ارتباط بین علاقه به یادگیری و محیط آموزشی با بهبود عملکرد شناختی و تجارب عاطفی (هایدی و دیگران، ۲۰۰۲)، انتخاب و پردازش اطلاعات (اسکل - ویلیامز و لاسون^۲، ۲۰۰۱)، یادگیری عمیق‌تر، یادآوری و اندوختن اطلاعات و درک کلی از متن (فلاوردی^۳، ۲۰۰۴) اثبات شده است. در همین خصوص، (وید، ۲۰۰۱) معتقد است که دانش‌آموزان تکلیفی را مهم قلمداد می‌کنند که بدان علاقه بیشتری دارند، نه تکلیفی که مورد تأکید معلمان یا نویسندگان باشد. با توجه به مطالب فوق‌الذکر، اهمیت بررسی علاقه‌مندی دانش‌آموزان به محیط‌های آموزشی بیش از پیش آشکار می‌گردد.

دستیابی به اهداف و فعالیت‌های مشخص. این نوع از علاقه، نسبتاً ثابت است و با متغیرهای شخصیتی، احساسات مثبت، ارزش‌های سطح بالا و دانش‌افزایش یافته مشخص می‌شود (وید^۴، ۲۰۰۱، هایدی، ۲۰۰۰). محققان معتقدند که در بررسی علاقت دانش‌آموزان بایستی به هر دو دسته علاقت موقعیتی و فردی توجه کرد. استفاده از علاقت موقعیتی برای آن دسته از دانش‌آموزانی که فعالیت‌های مدرسه‌ای توان لازم را برای تحریک علاقت فردی آنها ندارد، مفید می‌باشد (اینلی^۵، ۲۰۰۲). علاقت موقعیتی در ایجاد توجه و علاقت فردی در نگه‌داری توجه

در دانش‌آموزان مؤثر است (میچل^۶، ۱۹۹۳)، ضمن آن که در شرایط یادگیری مناسب و محیط مطلوب، علاقت موقعیتی قابل تبدیل به علاقت فردی است (وید، ۲۰۰۱).

اهمیت و نقش علاقت

پژوهش بر روی علاقت و ترجیحات، نه تنها در حوزه علوم تربیتی و روان‌شناسی، بلکه در حوزه‌های صنعت و تجارت نیز مورد توجه متخصصان واقع شده است. در این مسیر، مؤسسات تجاری و صنعتی پیشرفته دنیا به منظور افزایش بهره‌وری و دستیابی به بازارهای بین‌المللی، به شناسایی، تشخیص و طراحی مدل‌هایی از علاقت کاربران خویش پرداخته‌اند (جودوی و آماندی^۷، ۲۰۰۶). در

راه کارهای افزایش علاقه مندی دانش آموزان به آموزشگاه و یادگیری های آموزشگاهی

به منظور افزایش علاقه مندی دانش آموزان به آموزشگاه و یادگیری های آموزشگاهی، به کارگیری اصول ذیل مناسب است (احمدی، ۱۳۷۶. خرازی، ۱۳۷۵. سیف، ۱۳۷۹. کدیور، ۱۳۶۷):

۱- آنچه را که از یادگیرندگان به عنوان هدف آموزشی انتظار دارید، در آغاز درس دقیقاً برایشان توضیح دهید.

۲- در شرایط مقتضی از تشویق های کلامی مانند خوب، عالی، آفرین و... استفاده کنید. حتی در دفترچه های دانش آموزان، اظهار تشویق آمیز درجه بندی شده بنویسید.

۳- از خاصیت برانگیختگی در آموزش مطالب مختلف استفاده کنید. محرک های تازه، تعجب برانگیز و پرمعنی، سطح برانگیختگی دانش آموزان را افزایش می دهد.

۴- مطالب آموزشی را از ساده به دشوار ارائه دهید.

۵- از ایجاد رقابت و همچشمی در میان دانش آموزان جلوگیری کنید

۶- از بازی و شبیه سازی در فرایند آموزش استفاده کنید.

۷- کلاس درس را به محیطی دل انگیز برای دانش آموزان تبدیل کنید

۸- از آزمون ها و نمرات به عنوان وسیله ای برای ایجاد انگیزش در یادگیرندگان استفاده کنید.

۹- به کوشش های یادگیرندگان توجه نشان دهید.

۱۰- از مجبور کردن دانش آموزان به ساکت و آرام نشستن برای مدت طولانی و گوش دادن به سخنرانی معلم، اجتناب کنید.

۱۱- هنگام آموزش مطالب تازه از مثال های آشنا و هنگام کاربرد مطالب آموخته شده از موقعیت های جدید استفاده کنید.

۱۲- از ارائه تکالیفی بالاتر از سطح توانایی دانش آموزان پرهیز کنید.

۱۳- زمینه های تجربه فردی را برای دانش آموزان فراهم کنید

۱۴- به ویژگی های جسمی، روانی و عاطفی دانش آموزان

توجه کنید.

۱۵ - دانش آموزان را به انجام فعالیت‌های گروهی و مشارکتی تشویق کنید.

۱۶ - از «پدیده مدارس نامرئی» غافل نشوید. مدرسه نامرئی، مدرسه‌ای است در درون مدارس رسمی ما. در این مدارس نیز تعلیم و تربیت جریان دارد و صورت می‌پذیرد، اما دارای خصوصیات و ویژگی‌های آشکار و بارز نیست. دانش آموزان از طریق ارتباط با یکدیگر اطلاعات را دریافت می‌کنند و در جریان تعلیم و تربیت قرار می‌گیرند که به‌طور معمول برنامه‌ریزی نشده و از پیش تعیین نگردیده است.

۱۷ - از دانش آموزان بخواهید پیشنهادهایی برای تشویق و تنبیه وضع کنند. پیشنهادهای آن‌ها را پس از تعدیل بر روی برکتی بنویسید و به عنوان قوانین کلاس منظور کنید.

۱۸ - به عنوان معلم یا کارکنان اجرایی مدرسه، از انجام رفتارهای متزلزل اجتناب کنید.

۱۹ - زمانی را به منظور انجام پرسش‌های غیررسمی و احوال پرسی از دانش آموزان اختصاص دهید.

۲۰ - سعی کنید محتوای آموزشی را با تجارب روزمره دانش آموزان ارتباط دهید.

۲۱ - براساس نظریه «نیاز به پیوند جویی»^{۱۲} به منظور افزایش علاقه‌مندی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، تعاملات گرم و صمیمی با آنها برقرار سازید.

پی‌نوشت‌ها:

- 1- Dewey
- 2- Morphy
- 3- Schank
- 4- Blumenfeld
- 5- Tin
- 6- Hidi
- 7- Krapp
- 8- Wade
- 9- Aienle
- 10- Mitchel
- 11- Godoy & Amandi
- 12- Askell - Williams & Lowson
- 13- Flowerday
- 14- Affiliation Need

فهرست منابع:

- احمدی، علی‌اصغر. (۱۳۷۶). مدرسه نامرئی. تهران: انتشارات مدرسه.

- بیلر، رابرت. (۱۳۷۶). کاربرد روان‌شناسی در آموزش. ترجمه پروین کدیور. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

- سیف، علی‌اکبر. (۱۳۷۹). روان‌شناسی پرورشی (یادگیری و آموزش). تهران: انتشارات آگاه.

- گلور، جان. (۱۳۷۵). روان‌شناسی تربیتی: اصول و کاربرد آن. ترجمه علینقی خرازی. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

- Ainley, m., Hidi, S., Berndorff, D., (2002). Interest, learning, and the psychological processes the mediate their relationship. Journal of educational psychology 94(3). 545-561.

- Askell -williams, h., Lawson, m.J., (2001). Mapping students perception of interesting class lessons. Social psychology of education 5 (2) , 127- 147.

- Blumenfeld , p.C. (1991). Motivating project - based learning. Educational psychologist , 26(3& 4). 369- 398.

- Flowerday, t., Schraw , g., Stevens, j., (2004) . The role of choice and interest in reader engagement . The journal of experimental education 72(2) , 93 -114.

- Godoy , d., & Amandi, a. (2006) . Modeling user interests by conceptual clustering. Information systems, 31, 247-265.

- Hidi, s., (2000). An interest researcher's perspective : the effects of extrinsic and intrinsic factors on motivation . In: sansone ,c., Harackiewicz, j.M. (Eds) . intrinsic and extrinsic motivation : the search for optimal motivation and performance. Academic press , san diego, pp. 933-903.

- Hidi, s., Berndorff,d., Ainley , m., (2002) Children's argment writing , interest and self- efficacy: an intervention study . Learning and instruction 644 -924 , (4)21.

- Krapp, a., Hidi , s., Renninger, a., (1992) . Interest , learning and development . In: renninger, k.A., Hidi , s., Krapp, a. (Eds), the role of interest in learning and development . Lawrence erlbaum associates. hillsdale , nj. england pp. 3- 25.

- Mitchell, m., (1993) . Situational interest : its multifaceted structure in the secondary school mathematics classroom . Journal of educational psychology 85(3) , 424 - 436.

- Murphy . p. K., Delli, I.A.M., Edwards , m.N., (2004). The good teacher and good teaching : comparing beliefs of second - grade students . preservice teachers , and inservice teachers . The journal of experimental education 72 (2) . 69 -92.

- Schank, r.C., Fano , a., Bel, b., & Jona ,m. (1993) . The design of goal based scenarios . The journal of the learning science . 3(4) , 305 - 346.

- Tin, t. Bcc. (2006) . Investigating the nature of interest reported by a group of postgraduate students in an ma in english language teacher education programme. System. 34 , 222- 238.

- Wade, s.E. (2001) . Research on importance and interest : implication for curriculum development and future research . Educational psychology review, 13 (3) , 243- 261.

پژوهش